

др ГОРДАНА БАБИЋ

(Ваљево, 21. 02. 1932. - Београд, 26. 12. 1993.)

Гордана Бабић, историчар уметности и редовни професор Филозофског факултета у Београду, рођена је у угледној породици Бабић у Ваљеву, где је и завршила Гимназију. На Београдском универзитету је дипломирала 1955. године, а магистарске студије окончала 1958. године када је отишла у Француску и до 1961. године обавила научно усавршавање код двојице познатих руских научника - академика Андре Грабара (Ecole Pratique des Hautes Etudes i College de France) и професора Анатолија Фролова (Sorbonne). Потом је две године боравила у центру америчке византологије у Дамбертон Оуксу (Dumbarton Oaks, Washington) где је припремала докторску дисертацију коју је одбранила 1963 године на Сорбони.

Од 1963. до 1969. године радила је у Југословенском институту за заштиту споменика културе, а од 1969. до 1978. у Хиландарском одбору Српске академије наука и уметности.

За унуверзитетског професора Историје уметности југословенских народа средњег века изабрана је 1979. године као достојни баштиник својих претходника какви су били академици Михајло Валтровић, Владимир Петковић, Светозар Радојчић чији је постдипломац била, Војислав Ј. Ђурић. Са преко двадесет година научног и практичног рада на заштити светског и националног средњовековног блага, могла је као ванредно искусан и признат научник да прихвати још један изазов - преношење знања на младе и њихова припрема за даља истраживања културног наслеђа. "Недостајаће целој школи о Одељењу за историју уметности многе особине и специјалистичка знања Гордане Бабић, савесност и темељитост, бриткост мисли и оштрица речи, прецизност и перфекционизам, стрпљивост и упорност да и семинарци, дипломци, магистранти и докторанти, корачају истим стазама акрибије и свестраних провера." (Др Миодраг Јовановић)

Истраживачка интересовања Гордане Бабић кретала су се у оквирима византијске цивилизације коју је детаљно проучавала пратећи као полиглота иностране часописе и публикације у овој области. Сагласно природи историјских наука, нису је занимали само стваралачки донети српске уметности, већ упоредне појаве и дешавања на ширим

просторима византијске културе: од Мале Азије до Балтика, од Венеције до Грузије. "Уметност православног подручја сматрала је јединственом иако је познавала одређене посебности у стилу и иконографији дела која су стварана под посебним културним или етничким приликама. Живо ју је занимао однос између снажне радијационе моћи византијских духовних средишта и рецептивне способности периферних делова источног хришћанства, њихова опирања и прилагођавања, посебно њихова жеља да се укључе у вредносни систем шире заједнице. Да би то разоткрила бавила се тематиком и програмима црквених декорација, иконографијом циклуса и појединих сцена, инсигнијама владара и идејама помесних цркава, порукама икона и минијатура, смислом литургијских натписа на уметничким делима. Да би се што више приближила задовољавајућим решењима, сабирала је грађу по манастирима, старим црквама и светским библиотекама, суочавала се с оригиналима и тражила по рукописима старе типике, житије светаца, песничка и реторска дела или, пак, њихова издања." (Др Војислав Ј. Ђурић) Посебну пажњу је посвећивала иконографским истраживањима. Њено право при усвајању метода рада и избору личног научног пута, право какво имају и други истраживачи, наилазило је понекад на поједине, најчешће незваничне коментаре да није имала наклоности ка стилској анализи и "надградњи" у тумачењу уметничких дела. Али, према озбиљности и објективним потребама научног приступа одређеним темама и проблемима, Гордана Бабић је по свом карактеру, задржавала високи ниво рационалног, хладнокрвног, самодисциплинованог и увек критички настројеног експертског рада. "Појединачне фреске или засебне циклусе обрађивала је, пре свега, преко иконографског поступка, јер се помоћу њега могло допрети до могућег уметничког изворника." (Др Божидар Ферјанчић) Управо зато, желећи да избегне замке импровизације и произвољности, Гордана Бабић се ослањала на иконографски поступак који доноси конкретне податке и очигледне доказе за установљавање научних закључака и тврдњи. "Гордана Бабић је средњевековну уметност посматрала и објашњавала друштвеном средином, политичким идејама, литературом, теолошким доктринама и функцијом, препознавала је мисли наручиоца и уметника, утврђивала општа места и разликовала их од посебних, понекад јединствених подстицаја који су дело могли да учине непоновљивим." (Др Гојко Суботић) Гордана Бабић је своје резултате непосредно заснивала на веродостојним чињеницама, на чистим и широким научним основама па је стога могла да помера границе наших сазнања, границе схватања и тумачења византијске уметности.

Уз све наведене опсервације изнете од стране њених блиских сарадника и саговорника, према личном сећању, могу посведочити студентске приче из дана њеног доласка на Факултет. Судаћи према једној од њених првих серија семинарских предавања под називом "Ликови историјских личности у српској уметности средњег века" која је била испуњена мноштвом иконографских објашњења, могло се претпоставити да је у питању професор који ће тражити максимум академског знања. И,

уистину, према првим испитним искуствима, колеге су коментарисале како је Гордана Бабић строг и захтеван професор. Али, то је било лице једног истински посвећеног научника који на факултетском нивоу инсистира на одговарајућем знању, неопходном за потпуно школско сазревање. "Семинарска вежбања на нашем предмету била су, многе генерације су се у то увериле, заиста посебна и то добрим делом захваљујући Г. Бабић, која је од вежби учинила живи организам, живу кошницу у којој је постојало само једно чврсто правило - право сваког студента на исказивање сопственог мишљења заснованог на аргументима... Зато никако не треба да чуди да су у 14 година Горданиног наставничког рада 9 њених дипломаца добили годишње награде из фонда Павла Бељанског." (Др Иван М. Ђорђевић)

Током свих деценија научног усавршавања и професорског рада Гордана Бабић је стекла и завидан број пријатеља из највиших кругова научне мисли света. То је омогућило, не само њој, него и нашој целокупној историјско-уметничкој науци да у дугом низу година остварује значајне контакте и "одржава корак" са светским тенденцијама и достигнућима.

Незаобилазно је напоменути и њен однос према родном Ваљеву. Увек је истицала потребу да се, уз све надируће промене, очува аутентичност градског ткива и културно наслеђе у ваљевском крају. Поводом реалне опасности за манастир Пустуњу и цркву Грачаницу ваљевску од изградње Система "Ровни", радо и безусловно се одазвала позиву да учествује на Трибини "Угроженост споменика културе" коју смо 1988. године одржали у Свечаној сали Гимназије. Том приликом је одржала право професорско, студиозно предавање о манастиру Студеница као увод за отворени разговор о овој теми. Исте године, уз пропратно слово о Пустуњи, отворила је изузетну изложбу фотографија фресака из овог манастира. Била је члан стручног жирија за избор идејног решења спомен обележја Вуку Стефановићу Карацићу и споменика Војводи Живојину Мишићу у Ваљеву. Најзад, у септембру 1993. године била је учесник екскурзије (Маркова Црква, Боговађа, археолошки локалитет Дићи, Славковица, Струганик) као непосредан теренски увид пред почетак октобарског Скупа "Шест векова Ваљева" на којем је поново, у свом стилу, изнела изузетан и опширан реферат о црквеним старинама нашег краја. Често је говорила да је то комплексан посао који завређује пуну пажњу и очекивала да се што пре организују систематска истраживања. Једна од обавеза Ваљева може бити и почетак реализације таквог изучавања, или подршка објављивању њених рукописа, једне нове књиге којом ће се одужити овом врсном познаваоцу нашег културно-уметничког наслеђа.

Гордана Бабић је била угледан и плодан научник светског реномеа. Писац је неколико десетина студија и расправа објављених у нашој и иностраној периодици, као и седам књига: докторска дисертација штампана на француском језику "Les chapelles annexes des églises byzantines, Fonction liturgique et Programmes iconographiques" (Бочне капеле византијских цркава, литургијска функција и иконографски

програми), Paris 1969; коауторски са Драгом Панић, *Богородица Љевишка*, Београд 1975; *Иконе*, Београд 1980; један од аутора *Историје српског народа*, том I и II, Београд 1981-1982; коауторски са другим писцима, *Иконе*, Београд 1983; коауторски са Симом Ћирковићем и Војиславом Кораћем, *Студеница*, Београд 1986; *Краљева црква у Студеници*, Београд 1987. Била је предавач на светским универзитетима и учесник многих међународних конгреса и научних скупова византолога (Атина, Солун, Москва, Тбилиси, Бари, Стокхолм, Париз, итд.). Добитник је неколико признања за свој рад: европска Хердерова награда коју од 1964. додељује Задужбина Ф. В. С. - Хамбург Алфреда Тепфера (Alfred C. Toepfer, 1894-1993), а уручује се преко Универзитета у Бечу, у свечаној сали Аустријске академије наука (1980); Октобарска награда града Београда (1987); дописни члан САНУ (1988); почасни члан Друштва за хришћанску археологију у Атини (1989).

Поводом додељивања Хердерове награде изјавила је: "Са развојем београдске византолошке школе, коју је основао професор Острогорски (чији је студент била - Б. Л.), и захваљујући радовима професора Светозара Радојчића, скренута је пажња светске јавности тако да је у Европи и Америци порасло интересовање за нашу средњевековну уметност...". Данас, извесно је да се овим именима може придодати и име професора Гордане Бабић која је својим научним делом допринела усредсређености светске науке за проучавање и поштовање српско-византијске уметности и културе.

Бранко Лазић